

ภาคผนวก
มหาสุทธานสูตร

มหาสุทสสนสูตร

๔.๑ ที่มาของชื่อ

มหาสุทสสนสูตร¹ แปลว่า พระสูตรว่าด้วยพระเจ้ามหาสุทสสนะ ชื่อนี้ตั้งตามชื่อบุคคลในเนื้อหาของพระสูตร

๔.๒ ที่มาของพระสูตร

พระสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแก่ท่านพระอานนท์ ขณะประทับสรีหไสยาบนเตียง ภายใต้คางไม้สาละทั้งคู่ในวันปรินิพพาน เพื่อทรงอธิบายให้พระเถระเข้าใจว่า ทำไมพระองค์เสด็จมาปรินิพพานที่กรุงกุสินาราที่พระเถระเรียกว่าเมืองเล็ก เมืองดอนและเมืองกึ่ง พระสูตรนี้เป็นส่วนขยายของตอนที่ว่าด้วยพระเจ้ามหาสุทสสนะในมหาปรินิพพานสูตร

๔.๓ รูปแบบของพระสูตร

รูปแบบของมหาสุทสสนสูตรเป็นบรรยายโวหารแบบเล่าเรื่อง

๔.๔ ใจความสำคัญของพระสูตร

ภาคอุเทศ

ท่านพระอานนท์กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ยอ้าได้ปรินิพพานในเมืองเล็ก เมืองดอน เมืองกึ่งนี้ เมืองใหญ่เหล่านี้อย่างมีอยู่ เช่น กรุงจัมปา กรุงราชคฤห์ กรุงสาวัตถี เมืองสาเกต กรุงโกสัมพี กรุงพาราณสี ขอได้โปรดเสด็จไปในเมืองเหล่านี้เถิด ขัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล คหบดีมหาศาลผู้เลื่อมใสอย่างยิ่งในพระองค์มีอยู่มากในเมืองเหล่านี้ ท่านเหล่านี้จะจัดการบูชาพระสรีระของพระองค์

ภาคนิเทศ

พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามว่า อย่าพูดอย่างนั้น แล้วทรงเล่าเรื่องในอดีตของกรุงกุสินารามีใจความว่า เคยเป็นราชธานีของพระเจ้าจักรพรรดิพระนามว่ามหาสุทสสนะ ผู้ครองครองมหาอาณาจักรอันกว้างใหญ่ไพศาล มีมหาสมุทรทั้งสี่เป็นขอบเขต มีเมืองขึ้น ๘๔,๐๐๐ เมือง และมีกรุงกุสาวดี คือ กรุงกุสินาราในบัดนี้เป็นเมืองหลวง

¹ ที.ม.(ไทย) ๑๐ /๓๕-๓๘.

กรุงกุสาวดีมีอาณาเขตทางทิศตะวันออกและตะวันตกยาว ๑๒ โยชน์ ทางทิศเหนือและใต้ยาว ๗ โยชน์ มีประชากรหนาแน่น มีเศรษฐกิจดี มีความเจริญรุ่งเรืองมาก ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขสนุกสนานรื่นเริง ทั้งกลางและกลางคืน

พระเจ้ามหาสุทิสสนะ ทรงมีรัตนหรือแก้ว ๗ ประการ คือ (๑) จักรแก้ว (๒) ข้างแก้ว (๓) ม้าแก้ว (๔) มณีแก้ว (๕) นางแก้ว (๖) คหบดี (ขุนคลัง) แก้ว (๗) ปริณายก (ขุนพล) แก้ว และทรงสมบรูณ์ด้วยพระฤทธิ์ (ความสำเร็จ) ๔ ประการ คือ (๑) มีพระรูปงดงาม (๒) มีพระชนมายุยืนนาน (๓) มีพระโรคพารน้อย (๔) ทรงเป็นที่รักที่พอใจของประชาชน นอกจากนี้ยังมีปราสาท เช่น ธรรมปราสาทราชมนเทียร เช่น เรือนยอดมหาวิญหะ สระโบกขรณี เช่น สระธรรมโบกขรณี และราชทรัพย์อื่นๆ อีกมาก

ทรงพิจารณาเห็นว่าที่ทรงเพียบพร้อมบริบูรณ์ด้วยคุณสมบัติและทรัพย์สมบัติเหล่านี้เพราะกรรมดีของพระองค์ คือ (๑) ทาน (การให้) (๒) ทมะ (การข่มใจ) (๓) สัจญมะ (การสำรวม) แล้วเสด็จเข้าไปในเรือนยอดมหาวิญหะ ประทับบนบัลลังก์ทอง ทรงเจริญมานสมาบัติขจัดกามวิตก พยาบาทวิตก และวิหิงสาวิตก ทรงสลัดออกจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌานตามลำดับ แล้วทรงแผ่เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาไปยังสรรพสัตว์ทั่วทุกทิศ อนึ่ง เพื่อให้มีเวลาเจริญมานสมาบัติมากขึ้น จึงมีรับสั่งให้ลดการเข้าเฝ้าให้น้อยลง ๆ

เมื่อเวลาล่วงไปหลายพันปี พระนางสุภัททา พระราชเทวีผู้เป็นนางแก้วของพระเจ้ามหาสุทิสสนะ ได้เสด็จด้วยขบวนพยุหยาตราเต็มยศเพื่อมาเฝ้าถึงที่ประทับบำเพ็ญพรตมจรย์ ณ เรือนยอดมหาวิญหะ แต่พระเจ้ามหาสุทิสสนะรับสั่งให้จัดสถานที่สำหรับเข้าเฝ้า ณ สวนตาลทอง โดยโปรดให้น้ำบัลลังก์ทองจากเรือนยอดมหาวิญหะลงไปประดิษฐานที่กลางสวน พระองค์เสด็จลงไปประทับในท่าสหัสยาสน์ พระนางสุภัททาเทวี ทอดพระเนตรเห็นพระอินทร์และพระฉวีวรรณของพระเจ้ามหาสุทิสสนะผ่องใสยิ่งนัก ทรงทราบว่า พระราชสวามีจะสวรรคต จึงกราบทูลบรรยายพระราชสมบัติของพระองค์แต่ละประเภทแล้ว ทรงขอให้พ่อบุรุษพระราชมัตินั้นๆ และให้ทรงเยี่ยงในการดำรงพระชนม์ต่อไป

พระเจ้ามหาสุทิสสนะตรัสว่า พระนางเคยทรงทักทายพระองค์ด้วยสิ่งที่น่าพ่อบุรุษโดยตลอดมา วันสุดท้ายนี้ ทรงทักทายด้วยสิ่งไม่น่าพ่อบุรุษ เมื่อพระนางทูลถามว่า ให้กราบทูลอย่างไรจึงจะพ่อบุรุษ จึงตรัสสอนให้พระนางทรงทักทายพระองค์ว่าความพลัดพราก ความทอดทิ้ง ความแปร

เปลี่ยนเป็นอย่างอื่นจากของรับของชอบใจทุกอย่างจะต้องมี พระองค์อย่าสวรรคตทั้งที่มีความอาลัยอยู่เลย เพราะการสวรรคตของผู้ยังมีความอาลัย บัณฑิตติเตียน พระองค์ทรงมีเมืองขึ้น ๘๔,๐๐๐ เมือง มีกรุง กุสาวดีราชธานีเป็นเมืองหลวง โปรดทรงละความพอพระทัยเมืองเหล่านี้เกิด อย่าทรงเยื่อใยในการดำรง พระชนม์เลย เมื่อพระเจ้ามหาสุทิสสนะตรัสอย่างนี้ พระนางสุภัททาเทวีทรงพระกันแสง แต่ก็ทรงฝัน พระทัยได้กราบทูลตามรับสั่งทุกประการ จากนั้นไม่นาน พระเจ้ามหาสุทิสสนะก็ได้สวรรคต และได้ไปเกิด ในพรหมโลกรวมพระชนมายุของพระเจ้ามหาสุทิสสนะ ดังนี้

- ทรงเล่นอย่างเด็กอยู่	๘๔,๐๐๐	ปี
- ทรงดำรงตำแหน่งอุปราชอยู่	๘๔,๐๐๐	ปี
- ทรงครองราชสมบัติอยู่	๘๔,๐๐๐	ปี
- ทรงประพาศพิภพจรยในเพศคฤหัสถ์อยู่	๘๔,๐๐๐	ปี
รวม	๓๓๖,๐๐๐	ปี

พระผู้มีพระภาคทรงสรุปไว้ว่า พระเจ้ามหาสุทิสสนะ ในสมัยนั้น คือ พระองค์เอง และทรง ชี้ให้เห็น สัจธรรมว่า แม้พระเจ้ามหาสุทิสสนะจะทรงสมบูรณ์ด้วยพระราชสมบัติมหาศาล แต่ก็ทรงใช้สอย เพียงบางส่วนเท่านั้น เช่น ทรงมีเมืองขึ้นถึง ๘๔,๐๐๐ เมือง แต่ทรงอยู่ครองเพียงเมืองเดียว คือ กรุงกุสาว ดี ทรงมีปราสาทถึง ๘๔,๐๐๐ องค์ แต่ทรงอยู่ครองเพียงองค์เดียว คือ ธรรมปราสาท ทรงมีเรือนยอดถึง ๘๔,๐๐๐ หลัง แต่ทรงอยู่ครองเพียงหลังเดียว คือ มหาวิญหะ ทรงย่ำว่า

“ดูเถิดอานนท์ สังขารเหล่านั้นทั้งปวงล่วงลำดับไป ผันแปรไปแล้ว สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง อย่างนี้แล สังขารทั้งหลายไม่ยั่งยืนอย่างนี้แล สังขารทั้งหลายไม่น่ายินดีอย่างนี้แล อานนท์ ข้อนี้จึงควรเบื่อ หน่าย ควรคลายกำหนด ควรหลุดพ้นไปจากสังขารทั้งปวงโดยแท้”

ตรัสต่อไปว่า พระองค์เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรมครอบครองแผ่นดินใหญ่มีมหาสมุทร ทั้งสี่เป็นขอบเขต ณ สถานที่ที่เป็นกรุงกุสินารานี้มาถึง ๖ ครั้งแล้ว ทรงทอดทิ้งพระศพไว้ ณ ที่นี้ ถึง ๖ ครั้ง แล้ว และครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๗ เป็นครั้งสุดท้ายของพระองค์

๔.๕ ข้อสังเกต

พระสูตรนี้นอกจากให้ความรู้เกี่ยวกับโบราณคดีของกรุงกุสินาราวา เคยเป็นเมืองหลวงของ มหาอาณาจักรอันกว้างใหญ่ไพศาล ไม่ใช่เมืองเล็ก เมื่อนดอน เมืองกิ่งอย่างที่ท่านพระอานนท์เข้าใจแล้ว

ยังให้ความรู้เกี่ยวกับสัจธรรมว่า สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยงแท้แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงไป และยังรับรองเรื่อง การเวียนว่ายตายเกิดหรือสังสารวัฏ ไว้อย่างชัดเจน

อาจมีผู้สงสัยในเรื่องตัวเลข ๘๔,๐๐๐ ว่าน่าจะเป็นไปไม่ได้เพราะดูเหมือนเป็นสูตรสำเร็จเกินไป อะไร ๆ ก็มีจำนวน ๘๔,๐๐๐ ทั้งสิ้น ท่านที่ไม่เชื่อตัวเลขเหล่านี้ก็ไม่ต้องเชื่อ ขอให้ถือเพียงเป็น สัญลักษณ์แสดงว่า “มีจำนวนมาก” ก็พอ เพราะอรรถกถาอธิบายความตรงนี้ไว้โดยอุปมาโวหารว่า มีบุรุษคนหนึ่งทำบันไดสูง ๑๐๐ ศอก นำไปพาดกับต้นจำปาแล้วไต่ขึ้นไปเก็บเอาดอกจำปา ๑ ดอกลงมาโดยทิ้งบันไดไว้ที่นั่น ชื่อนี้ฉันท พระผู้มีพระภาคก็ฉันทนั้น ทรงแสดงเรื่องพระเจ้ามहाสุทตสนะ ซึ่งเปรียบเสมือน ทรงทำบันได เสด็จขึ้นไปบนยอดพระราชมบัติของพระเจ้ามहाสุทตสนะสูงกว่า ๑๐๐,๐๐๐ โภคศอก แล้วทรงเก็บเอาอานิสงส์ลักษณะซึ่งตั้งอยู่บนยอดของพระราชมบัตินั้นลงมาโดยทรงทิ้งบันไดนั้นไป

อรรถกถาอธิบายต่อไปว่า เนื่องจากพระราชมบัติเกิดขึ้นด้วยอำนาจบุญบารมีของพระเจ้ามहाสุทตสนะ ฉะนั้นเมื่อพระเจ้าสุทตสนะสวรรคตแล้ว พระราชมบัติเหล่านั้นก็อันตรธานไป เช่น จักรแก้ว ข้างแก้ว ม้าแก้ว มณีแก้ว ส่วนคหบดีแก้ว ปริณายกแก้ว และนางแก้ว ตัวบุคคลยังอยู่ แต่คุณลักษณะที่เป็นรัตนะหรือเป็นแก้วในบุคคลเหล่านั้นได้อันตรธานไปภายใน ๗ วันเท่านั้น นี่เป็นอานุภาพแห่งบุญ (ที.ม.อ.(ไทย)๒๗๒/๒๔๖)